

Пета глава

Джихад

Причината да не успеем да предотвратим 11 септември, е проста: нито ЦРУ, нито нашите съюзници в разузнаването, в Запада или в мюсюлманските страни имаха шпионин или информатор вътре в командната структура на Ал Кайда.

МАЙКЪЛ ШОЙЪР,
бивш ръководител на отдела за Осама бин Ладен, ЦРУ ¹

Наближава последният момент, за да се направят някои покупки преди началото на светия месец Рамадан; улиците на Алжир са пълни с хора, запасяващи се с провизии. Около 3,20 часа следобед на 30 януари 1995 г. избухва терористична атака и превръща оживения булевард в кървава кланица. Една паркирана кола с повече от 100 килограма експлозив е детонирана пред банка, близо до полицейска централа. Убити са четиридесет и двама души.

Потресаващата бруталност на атаката причинява ужас. Вината за нея е хвърлена на група, позната като Въръжена ислямска групировка (ВИГ), откъснало се военно крило на Алжирския ислямски фронт за спасение, движение, което е забранено, след като почти е спечелило изборите.

Алжирският управник, президентът Лиамин Зеруал, потвърждава своето намерение да проведе президентски избори тази година независимо от вълната на насилие и съпротивата от страна на всички главни политически партии, включително вече поставеното извън закона фундаменталистско движение. Той се заклева да „се бори с тероризма, докато го унищожи“. Във Вашингтон Белият дом пуска изявление на президента Бил Клинтън, осъждащо „безсмисления терор“, който „не може да бъде извинен или оправдан“.

Отвъд границата, в съседно Мароко, един мъж знае тайна, която, ако бъде разкрита, ще превърне цялата тази реторика в едно кухо изказване. Макар да е нает като агент на Френските тайни служби, Главно управление за вътрешна сигурност (ГУВС), той само няколко дни преди това е докарал кола, натоварена с експлозивни и оръжие от Белгия през Франция и Испания до Северна Африка. Той всъщност е член на клетка на ВИГ в Брюксел и оръжието е за същата организация в Алжир. Едва ли си е

представял целта, за която е предназначена доставката, но изглежда, е доставил именно експлозивите, използвани в алжирската бомба. „За мен беше очевидно, че са моите – казва той по-късно за експлозията. – Извърших контрабандата, за да ги убедя, че съм един от тях, и да шпионирам по-дълбоко сред тях. Аз рискувах живота си там.“⁴²

Ще нарека този мароканец Омар Насири, псевдоним, който той по-късно си избра. Агенцията, която го е вербувала, ГУВС, на кораба на Гринпийс „Рейнбоу Уориър“ в пристанище на Нова Зеландия веднъж е поставила и детонирала бомба, която е убила фотограф. Агенцията има репутация на особено жестока и безмилостна – и затова и Насири избира да работи за нея.

Насири, чиято работа за ВИГ е да купува и превозва оръжия от престъпници, се е свързал с французите няколко месеца по-рано. Като много потенциални агенти, и той върва в измислицата за шпионажа и е надценявал важността на това, което знае. Надява се да предава тайните си в замяна на огромно възнаграждение, на протекция и нова идентичност. Но французите оценяват неговата позиция по-високо от информацията му. Те настояват да остане в групата и да открие нещо повече.

Когато започва да шпионира, той се изправя пред класическата дилема на всички действащи шпиони вътре в банда от убийци. Както в стария, така и в новия свят на шпионажа такива проблеми винаги съществуват, но сега те стават дори още по-значими. ВИГ не е политическа група или правителствена агенция, планираща само малко злодеяния; тези хора осъществяват истински касапници. Проблемът за агента е не толкова как да проникне в групировката, колкото как да остане там. Може ли и трябва ли невинни животи да бъдат погубени, за да се спасят други животи? Официално сред западните тайни служби отговорът е твърдо „Не“. Но това ли реално е начинът, по който работят нещата? Избягва ли се дилемата чрез запазване на техните агенти на една ръка разстояние? Това е и същият въпрос, пред който британците се изправят в Северна Ирландия, но предвид коравосърдечието, проявявано от ислямистите в отнемането на невинни животи, проблемът тук е много по-остър.

Разузнавателните агенции са развили много тактики на шпиониране на хора, които планират да убиват, без да допуснат техните агенти да извършат убийство. Резидентите се опитват да вербуват приятелки на терористи или шофьори, а не колеги – гангстери или убийци. Но някой като Насири, близък до вътрешния кръг на терористичната клетка, винаги е изкушаваща перспектива.

Историята на Насири не е типична. Разузнавателните служби обикновено бягат надалеч от някого, който е толкова упорит, своеволен и непредсказуем, какъвто е той. „Ако трябва да се разправяш с труден агент, това трябва да бъде със страх и безпокойство, и с pistolет в джоба“, каза един бивш висш служител на ЦРУ. Аз открих, че Насири е еталон за конфликтна лоялност. С оглед на това, колко много той рискува с навлизането си в света на джихадизма и предвид прямотата му относно собствения му манталитет, неговият случай е илюстрация на специалното предизвикателство на проникване в съвременна ислямска терористична група, на намиране на някого, който да е способен да навлезе дълбоко и вероятно да изчезне за месеци, на когото ти можеш да се довериш, че ще се върне и няма да те убие. Понякога „мъжът на скалата“ е човекът, когото не искаш.

Тайните агенти могат понякога да живеят в отрицание – психологическа концепция, означаваща, че те отказват да се изправят срещу нещо трудно и болезнено или дори да го признаят. Трудността е в тяхната конфликтна роля вътре в рамките на групата, в която те проникват: от една страна, се опитват да подкрепят групата с цел да избегнат да бъдат разкрити и да останат живи, а от друга, се опитват тайно да унищожат групата. Начинът, по който Насири се справя с тази дилема по времето на алжирската бомба, е да я игнорира. Той има дебела кожа и други приоритети. Припомняйки си събитието години по-късно, той каза: „Най-вече се тревожех да не ме хванат – и да не разберат за кашата“³. Каза, че не чувства вина за бомбата. Трябвало е да утвърди прикритието си. Освен това преди бе казал: „Аз нямам концепция за щети. Нямам концепция за убиване. Нямам концепция за отговорност“⁴. Но темата е твърде деликатна, за да я припомням. В течение на годините той ще дава различни отговори относно бомбата, някои от тях напълно противоречиви.

На Бъдни вечер 1994 г., докато Насири е все още в Белгия, няколко седмици преди взривяването на алжирската бомба, на летището в Марсилия е отвлечен самолет. Специалните части го щурмуват и избухва престрелка. И отново Насири се пита дали оръжията, които участват, са дошли от него. „Видях куршум да излиза от калашников и помислих, че това е моят куршум, от тези, които аз купувам“, каза той.⁵

Този инцидент според него му се е отразил дълбоко. Брюкселската банда седи наоколо и злорадства, докато слушат записа на сражението в самолета. Похитителите са искали да го взривят над Париж в гигантско огнено кълбо – и Насири се притеснява, че той може да е доставил материалите. Той пише следното:

Всичко на записа беше ужасяващо. Това беше първият път, в който наистина почувствах колко близо съм до целия този ужас. Знам, че бих могъл да помисля за това по-рано, но предпочетох да не го правя. Купих оръжие за Ясин (приятел и член на ВИГ), защото беше вълнуващо; защото се нуждаех от пари... Сега всичко беше различно. Хората в самолета бяха реални за мен... ВИГ се опита да убие всичките. Това ме ужасяваше и когато чух записа, разбрах, че съм свързан с него. Не аз бях дръпнал спусъка, но може би аз бях доставил пушките и куршумите. Аз бях убиец също като тях.⁶

Но както обясни по-късно, важно било да осъзнае, че той не е срещу убиването. Не се притесняваше ни най-малко от атаките по репресивното алжирско правителство или от западните войски, като например френските, които се намесваха. Но беше против тактиката на ВИГ за убиване на други мюсюлмани: „Те убиваха други мюсюлмани в Алжир и именно това бе най-главната причина, поради която отидох във френското консулство. Аз бях готов да умра, за да ги спра, защото се чувствах част от това убийство“⁷.

В един студен сив ден през май 2013 г. аз седях на пейка пред катедралата в Кьолн до река Рейн, очаквайки да се срещна с Насири. Беше празник, Денят на Благословеното тайнство, тялото Христово. Високо горе дълбокогърлени камбани биеха в изцапаните от сажди готически заострени кули – вторите по височина в целия свят. Тъплатата се трупаше по павирания площад, за да наблюдава дългата процесия на богомолци, които минаваха през дебелия дървени врати на катедралата и пееха химни. Чувствах се като във филма „Кръстникът“ преди клането.

Видях го да крачи към мен. Бяха минали почти двацет години, откак бе станал шпионин, и сега Насири беше около петдесетгодишен. Имаше леко пронизителен глас. Вероятно се бе пенсионирил отдавна от разузнавателната си работа. Както каза: „Аз все още съм без работа“. Имал е някакво занятие, но очевидно не можеше да спре да мисли за света на радикализма, който е бил неговият живот. Нямаше търпение да ми обясни менталитета на екстремистите. Той все още следеше всичко и все още бе погълнат от ислямисткия менталитет.

Говореше за продължаващата гражданска война в Сирия и Джабха ан Нусра, ислямистка фракция, лоялна на Ал Кайда, която току-що бе набелязана като терористична група. Понастоящем той мислеше, че ислямистите скоро ще станат доминиращи сред бунтовниците. „Ще ви шокира ли, ако разберете, че аз бих отишъл да се сражавам с тях утре, ако имам шанс?“, попита ме той.

Бях изразил желание да срещна Насири, защото се доближаваше най-много до представата за „мъжа на скалата“ от всички, за които бях чувал да се говори от бившите висши агенти на ЦРУ – шпионина, който може да застане до Осама бин Ладен и да разбере неговите мисли и планове. Той бе написал и книга „Отвътре в глобалния джихад“ – за времето, в което е шпионирал в тренировъчните лагери, които щяха да се асоциират с Ал Кайда. Той се бе срещал с няколко от техните ключови фигури – още дори преди организацията да започне да се нарича Ал Кайда. Насири беше още един от Новите шпиони – типа агент, нает след Студената война, който да бъде изправен срещу новите врагове, появили се през 90-те години, от рода на съвременните ислямистки терористични групировки. Макар да бяха минали години, откак бе действал като шпионин, той все още имаше навиците на човек, сътрудничил на разузнавателни агенции. Наричаше ги така, както го правеха вътрешните хора – „службите“. Настоя да вървим и да говорим, да се движим постоянно от място на място, сякаш все още се опитваше да се изплъзне от наблюдение. Настоя и да не публикувам името, което неговият водач от ГУВС бе използвал, макар то със сигурност да бе псевдоним. Беше дал обещание на човека, въпреки че сега го ненавиждаше. „Ако клинчиш от дадената дума, нямаш шанс да срещнеш някого отново.“

Насири винаги бе предизвиквал различни мнения сред тайните служби. Работата му под прикритие като търговец на оръжие е помогнала на френските и белгийските власти да заловят активист на алжирска терористична клетка в Брюксел. По-късно, след пътуване в планините Хиндукуш, помага за разкриването на това, което се е случвало в тайните тренировъчни лагери в Афганистан. После се премества в Лондон и съобщава на французите и на британската МИ-5 за радикали, които се укриват тук. Но макар Насири да изглежда хладнокръвен хитрец, той постоянно влиза в конфликт с френските и британските резиденти.

Накрая се разделя с тайните служби след разрыв в доверието. Той е свободомислещ човек. Постоянно се съпротивлява на контрола. Неговото твърдоглаво поведение подчертава други шпионски дилеми, защото такива своеволни агенти представляват риск за агенциите, но пък неговата решителност му помага да се придвижи напред, и обяснява защо – дори и когато е обект на враждебно подозрение, той успява да се държи и да си проправи път дълбоко в терористичните банди. Един оперативен работник винаги ще трябва да оцени полезността на някого като Насири, съпоставена с риска, който създава, да кажем, като оповести публично операциите им. Наистина, казват посветените, два казауса никога не са еднакви.

Той очевидно е труден човек. Докато говорехме, разхождайки се край Рейн и през лъкатушещите улици на стария град, описваше срещите си с британските тайни служби. Те го притискали, за да разберат дали е бил искрен за определени неща.

Той си спомня как попитал един офицер на МИ-5, „Даниел“, в един случай: „Искаш ли да говориш с мен за истината? И искаш да се престориш, че не ме лъжеш дори сега? Ти си от лъжовен занаят, в който постоянно говорите лъжи. Ти лъжеш дори съпругата си. Можеш ли да отидеш на улицата и да кажеш кой си? Разбира се, че не. Така че защо да ми говориш за истината?“

Британският офицер просто свил рамене в безсилие. Ето така са го запомнили в МИ-5 – като малко мъчен човек.

Борбата с тероризма едва ли е нещо ново за тайните разузнавателни агенции. За Новите шпиони това просто става по-важна цел. В различни страни тайните служби имат история на разбиване на терористични клетки (а в други места ги спонсорират като прикрит инструмент на държавната власт). Когато буквално трябва да се създават отново след Студената война и се опитват да опазят бюджетите си, агенциите в целия Запад отклоняват все повече усилия и ресурси в събиране на тайна информация за терористичните групи и за тяхното разрушаване. Тази нова работа често е в съдействие с полицията: например разузнавателните агенции помагат с вербуването на информатори на улично ниво и набелязване на мишени за наблюдение, рейдове и арести. Но това също може да означава и предприемане на тайни мерки за опити за разрушаване на терористични планове и ръководене на тайни агенти вътре в техните групи.

Макар страни като Великобритания и Франция да имат дългогодишен опит в контратероризма, те също като другите бавно се адаптират към новата заплаха.

На британска територия разузнавателната работа срещу ИРА е била ръководена от Специалния отдел на Скотланд Ярд. МИ-5 поема контрола едва през 1992 г., след края на комунизма. Службата е създадала отдел по контратероризъм през 1984 г. и той вече е постигнал известен успех: например спирането на доставки на оръжие от Либия за ПИРА. Но с квалификацията си и опита си в контрразузнаването и в превантивния контрол МИ-5 има далеч по-малко опит от СРС и дори от британската армия в управлението на живи агенти, и още по-малко – в ръководенето им в насилнически терористични групировки. Те са свикнали на различна игра, така както шахът е различен от покера. Непосредствено след Студената война МИ-5 е само малко повече от една

„разпределителна агенция по сверяване и съпоставяне“, според един бивш офицер от СРС. „Те никога не са ръководили агенти. Само се срещаша с някакви секретари на комунистическата партия на Великобритания в парка.“ И добави: „Ние (СРС) хващаме всички умни типове. Те не можаха да хванат никого в бързото течение. Но сега е различно“.

Независимо от общата си неопитност до началото на 90-те години МИ-5 провежда успешен преход от антиподдривна агенция към водеща антитерористична организация. Но основният фокус върху Северна Ирландия забавя хода на оценяването на новата ислямска заплаха. Както историкът на МИ-5, професор Кристофър Ендрю, отбелязва:

През по-голямата част от 90-те години хората в Службата бяха убедени, че главната терористична заплаха, освен от ПИРА, идва от държавно спонсорирания тероризъм в Близкия и Средния изток, и по-конкретно от иранското Министерство на разузнаването и сигурността (МРС), сред чиито главни мишени беше британският писател Салман Рушди. Макар да продължаваха да предупреждават за заплахата от МРС, през декември 1995 г. Службата каза на Специалния отдел на полицията това: „Предположенията в пресата за световна ислямска екстремистка мрежа, готова да предприеме терористични атаки срещу Запада, са силно преувеличени“⁴⁸.

Това изявление е направено от МИ-5, когато Насири завършва обучението си в Афганистан и скоро ще започне да работи за агенцията в Лондон. Ще бъде нужна публична декларация от Осама бин Ладен през 1998 г., за да започнат МИ-5 и много други да обръщат внимание на Ал Кайда.

За разлика от Великобритания и Франция, САЩ нямат империя, която да губят, но имат твърде малък опит с вътрешния тероризъм. Но след формирането на ЦРУ неговата тайна служба – отделът за Третия свят – е придобил дълъг опит в полусекретна работа с различни чуждестранни правителства, опитващи се да се задържат на власт, изправени пред лицето на водени от комунисти бунтовници, които понякога използват терористични тактики.

Джак Дивайн, бивш изпълняващ длъжността директор на тайната служба на ЦРУ, е работил в Латинска Америка през 70-те. „Тя кипеше от революционери. Разликата беше, че терористите тогава бяха по-вещи и изтънчени. Те се стремяха към постове на държавни служители.“ Дивайн каза, че той се е развил и израснал като офицер в работата на терен, и подчерта, че просто е имал „визия за страната, в която е

бил“. Сподели, че вербуването на агенти сред терористите е вървяло на серии. „Ние бяхме универсално успешни. Проникнахме във всяка от тези групи.“ Но това идва и отминава. „За известно време имахме добър източник, а после той биваше застрелян или повече нямахме достъп до него.“

Според Дивайн ключът към вербуването е достъпът. За да намериш мишена, би могъл да работиш с местната полиция, която може да доведе потенциалния източник в полицейското управление. Срещу много от провинциалните движения свързката може да бъде и армията. „Понякога единственият начин да проникнеш вътре в тези групи, е да се насочиш нагоре по хълма с пушка. Може да хванеш някого и да го пуснеш (вербувания агент) да избяга – нека те си проправят път обратно в групировката.“⁹

През 80-те години при управлението на президента Рейгън САЩ и ЦРУ все повече се замесват в борбата с терористични групировки в Близкия изток след серия от атаки, насочени срещу американци. Предприемайки офанзивата, ЦРУ тръгва срещу групировки като пропалестинската организация на Абу Нидал и с по-малък успех срещу спонсорирани от Иран организации като Хизбула в Ливан, която се е насочила към вземане на заложници. През 1986 г. ЦРУ формира контратерористичен център, ръководен от колоритния оперативен офицер на име Дуейн Кларидж – Дюи. По-късно е обвинен, а после е оправдан за ролята му в скандала Иран-контри: „оръжие-за-заложници“. Той вярва в действието. Неговото наследство е фокусирането на ЦРУ върху използването на подривни средства (като операции по отвличане) за борба с тероризма.

През 70-те години в континентална Европа Германия се изправя пред терористичната кампания на Бадер – Майнхоф, а Италия е разтърсвана от акции на Червените бригади, но в края на Студената война Франция е тази, която сред всички западни държави е най-добре подготвена да се бори с ислямския тероризъм.

По време на рухването на колониалната ѝ империя Франция, както и Великобритания, е изправена пред дълги терористични кампании. Алжирската война за независимост се е разпростряла и върху метрополията (в самата Франция). Впоследствие французите преживяват бомбени атаки и стрелба от терористични групи в келтските покрайнини, по-конкретно на остров Корсика и сред баските (в региона, простиращ се по планинската граница с Испания). Заради колониалното ѝ владичество в Северна Африка, и по-конкретно в Алжир, общо пет милиона души от арабски произход живеят в страната; Франция неизбежно е станала сигурен рай за алжирските дисиденти, но и мишена за тях, защото сега

подкрепя алжирското правителство. Поради това тя рано забелязва заплахата, създавана от новата вълна на ислямистки активисти, в чиито ядра са бойците, завърнали се след борбата срещу съветската армия в Афганистан през 80-те години, в която са участвали на страната на муджахидините. Френските агенции започват да обмислят как да поставят шпиони между тях. През 1995 г., докато Насири е в Афганистан, ВИГ атакува парижкото метро, като убива осем и сериозно ранява почти 200 души.¹⁰

Луи Каприоли е бивш заместник-директор на Дирекцията за териториален надзор (ДТН), отдел на Френската национална полиция, който всъщност е вътрешната разузнавателна служба. Той ми обясни, че както МИ-5, така и неговата агенция е била основана, за да се занимава с контраразузнаване, което се е провеждало в относително спокойно темпо. Но при контратероризма „ти трябва винаги да си готов незабавно да неутрализираш дадена мрежа и да работиш в свят на превенция; ти винаги работиш под спешност и под натиск“. Борбата с КГБ е била много по-фокусирана, концентрирана върху шепа хора, докато преследването на терористични групи може да въввлече стотици заподозрени за участие в тях.

„Когато работехме със служби като КГБ, ние се борехме с организации, които имаха структура“, каза той. Първоначално терористичните групировки също имат йерархия, отразявайки модела на държави като Либия и Сирия, които ги спонсорират. Палестинските терористични групи от рода на „Фатах“ (движение за освобождение на Палестина), които през 70-те години извършват много отвличания на самолети, също са строго структурирани. До момента, в който се появяват ислямистите, французите може и да са привикнали с тероризма: „но ние вече не се изправяхме пред такава йерархична организация“. Това изисква нови тактики.

Каприоли е научил, че винаги е трудно да се ръководят шпиони, но сега става още по-трудно. „Агентът е най-доброто нещо на света, но той е също така и най-опасната личност на света за водача си. Той е човек, който може да те предаде всеки момент. Затова, ако загубиш своя критичен подход, можеш да имаш десетмесечни взаимоотношения и един ден, по някаква си причина, агентът се отмята и ти отиваш на среща, мислейки, че той е приятел, и си мъртъв.“

Французите разбират и че е необходимо да се създаде законова рамка, за да се позволи на полицията да действа с информацията, която се събира от тайните източници. Каприоли описва една операция, проведена през 1983 г., когато ДТН е вербувало „добре поставен източник“ в арменска терористична групировка. „Държахме ги под физическо

наблюдение. Разработвахме осем души. Беше чудовишно.“ Но въпреки операцията атаката не е предотвратена. В 2,07 часа следобед на 16 юли 1983 г. в офиса на Турските авиолинии на парижкото летище Орли избухва бомба. Осем души са убити и петдесет са ранени. Те са знаели кой е виновен и когато са нахлули в домовете на заподозрените, са открили още четиридесет килограма експлозиви, пушки и гранати заедно с планове за още атаки. „Но това беше провал“, каза Каприоли. Те не са предотвратили загубата на човешки живот.

В течение на 1995 и 1996 г. френският закон е променен, за да позволи превантивно задържане на заподозрени терористи и повдигане на обвинения за „свързаност“ с нарушители на закона.¹¹ Тези мерки са репресивни, но явно действат. От юли до октомври 1995 г. има осем избухнали бомби или осуетяване на взривове в Париж, при което са убити осем и ранени около 200 души. През 1996 г. има само една избухнала бомба, която убива четирима души. Атаките от ВИГ, баските и корсиканските сепаратисти намаляват успоредно с ескалирането на превантивните арести.

Пътешествието на Омар Насири в този свят на насилие и репресии започва с откриването на религията от страна на брат му и неговото собствено чувство на алиенация. Той е роден в Мароко, но е живял в Белгия между пет- и петнайсетгодишна възраст. Когато майка му връща семейството им в родината, арабският му е лош и той се чувства чужденец. После, когато навлиза в късния пубертет, брат му, който е останал в Белгия, открива радикалния ислям и насърчава Насири да го последва.

Както много младежи, Насири е повлиян от афганистанската война, в която изглеждало така, сякаш ислямски бойци в опърпани сандали са сразили Съветския съюз. За радикалите като неговия брат това е вдъхновение за съпротива срещу всички потисници. Те са сразили една суперсила – възможностите да свалят други режими сега изглеждат безгранични. През 1979 г. иранската революция, водена от аятолах Хомейни, радикализира шиитския клон на исляма, а афганистанската война от 80-те има същото влияние върху много по-големия сунитски клон на исляма, в частност заради решението на консервативния сунитски съюзник на САЩ, Саудитска Арабия, да призовава млади сунити от целия свят да се присъединят към борбата.

„Войната в Афганистан ме върна към това да се чувствам мюсюлманин и мароканец“, каза Насири.¹² Но вероятно за него по-значим от религията и политиката е фактът, че присъединяването към брат му и неговата групировка в Белгия е начин да се измъкне от Мароко. Той се

научава да се моли също като брат си и през 1993 г. година е поканен да се присъедини към него в Белгия.

Щом пристига там, Насири се вписва в социалния кръг на брат си и се включва в разпространението на броеве от списанието на ВИГ „Ал Ансар“. И нещо по-важно, той показва умения да развива контакти в подземния криминален свят в Белгия, откъдето научава как да купува и транспортира оръжия и да ги предава на бойците. Насири няма почти никаква съвест. „Искате ли да ви кажа, че плачех всяка нощ? Дори не мислех за това“, ще каже той пред Би Би Си.

Станал е шпионин, защото е бил алчен, каза ми той. Един ден откраднал пари от групировката. Другарите му разбрали, че той е крадецът, и брат му го осведомил, че ще го убият, ако не върне парите. Това е ситуация, която щяла да се превърне в модел: млад мъж на кръстопът на престъпността и ислямския екстремизъм, който ще се превърне в ефективен шпионин за съвременна тайна служба.

При липса на възможности за избор Насири стига до извода, че информацията, която има за дейностите на ВИГ, може да струва нещо. С тази идея търси ГУВС, като влиза във френското консулство в Брюксел. Той знае, че те са безмилостни, но знае и че преследват ВИГ. Веднага щом влиза през вратата, той се усеща различен. „Беше много труден момент. Усещах как тялото ми трепери. Сърцето ми биеше все по-бързо и по-бързо, но умът ми казваше – ти нямаш друг избор. Това беше начинът да го направя и това беше единственото нещо, което трябваше да направя. Разбрах от момента, в който влязох вътре, че моят живот се промени завинаги.“¹⁴

Насири влиза във връзка с разузнавач, когото нарича Жил, но той му казва, че информацията му за групировката има съвсем малка стойност; неговата реална стойност ще дойде от оставането му вътре в нея и подаването на жива информация на французите. Жил му казва: „Мога да предпазя семейството ви... но не мога да ви дам всичко, което искате. Вие още не сте ни дали достатъчно. Ако искате всички тези неща, ще трябва да направите нещо повече за нас“¹⁵.

Според Насири:

(Жил) имаше темперамент на диктатор: той винаги искаше да командва. Той искаше да ми казва какво да правя, какво да кажа на членовете на клетката на ВИГ. Постоянно ме подтикваше да вляза в техния „вътрешен кръг“ и ми казваше как да го направя. Но аз имах властта. Аз имах информацията, от която той се нуждаеше – и не ми харесваше той да ме командори. Казах му го, отново и отново, и разбрах, че е разочарован.¹⁶

Без съответен и точен контрол върху него французите са в опасни води. Насири е замесен в трафик на оръжие и французите искат да следят всяка негова стъпка, за да предотвратят евентуална катастрофа. Но той постоянно се съпротивлява на техния контрол. Насири каза, че е бил подтикван от французите да се потопи по-дълбоко в групировката. Това кулмирира в неговото пътуване от Белгия до Мароко – през Франция и Испания – в кола, натъпкана с експлозиви, оръжия и пари. Колата постоянно прегрява, защото е претоварена: „Всяка част от конструкцията на колата не работеше... дори и електрическите прозорци не работеха“¹⁷. Казано му е, че семтекът, който транспортира, по-късно ще трябва да бъде откаран в Алжир. С оглед на момента изглежда невъзможно да не са го използвали в атаката на полицейското управление.

Както британците са установили в Северна Ирландия, тайният агент в терористична група е изправен пред стандартна дилема: докъде да стигне. „Разбира се, именно заради това е толкова трудно да се ръководят агенти – каза Каприоли. – Когато агентът е в сърцето на организацията и един ден му кажат иди и убий някого, какво да направим ние?“ Той обясни, че във Франция целта е била „източникът да се изтегли веднага след като са идентифицирали всички членове на мрежата. Затова един от нашите принципи е да избягваме да оставяме агента да стигне твърде далеч, защото, ако стигне твърде далеч, той вече е част от атаката“.

Ханк Кръмптън, оперативен началник на контратерористичния център на ЦРУ, пише в мемоарите си, че първият проблем, с който се сблъскват във вербуването на агенти терористи, е физическата опасност за оперативния работник на ЦРУ, когато отива при някого и го увещава да стане шпионин. На разузнавателен жаргон това е познато като „зацепване“. „Различно е от зацепването на чуждестранен дипломат, военен или търговски служител.“ Това е много по-рисковано. „Чуждестранният дипломат може да съобщи за „зацепването“, което може да резултира до дипломатически смут. Терористът може да реагира по други начини, като например да хвърли граната по оперативния работник – което наскоро се случи. Един наш офицер едва успя да избяга надолу по стълбището, докато гранатата експлодираше зад него.“¹⁸

После, както пише Кръмптън, съществува и „дилемата да наемеш онези, които може би са убивали хора или са помагали на тези, които са го правили“. Трябва да има някакви граници за тези, които вербуват. „Ние не вербувахме, не подкрепяхме и не насърчавахме никой

агент да убива невинни хора – дори и ако такава акция щеше да повиши техния достъп и влияние в терористичната групировка. Това беше категорично, абсолютно погрешно и неморално. Но къде трябваше да начертаем граничната линия?¹⁹ Отговорът, каза той, дойде от консултацията с адвокатите на Министерството на правосъдието. Той не разясни какво точно са ги посъветвали те.

Малцина с познания по такива контратерористични операции биха заявили, че е възможно да има изцяло чист и безвреден подход при ръководенето на шпиони сред терористите. Винаги има неизбежни предизвикателства в преценката: струва ли си да станеш съучастник в по-дребно престъпление в името на предотвратяването на по-голямо? Всеки участващ се съгласява, че трябва да се очертае граница – но те се различават в мнението си къде да се очертае тя и кой трябва да я очертае. И правилата трябва да бъдат гъвкави, както казва Каприоли: „Ситуацията сама по себе си диктува как да я ръководиш. Реалността на терен е много повече от гола теория. Можеш да имаш теории и принципи, но когато се справяш с реалността, тя е, която диктува твоето поведение.“ Въпреки това принципите са важни. „Ти трябва да имаш принципи, за да кажеш: „Окей, време е да спрем“.

През март 1995 г. французите и белгийците решават, че е време да арестуват членовете на клетката на Насири в Брюксел. Той възразява. Мисли, че е твърде рано, и се бои да не бъде измамен от ГУВС, и да бъде арестуван и обвинен. Макар да е вземал парите им, той никога не се е доверявал на френската агенция и неговите действия тогава показват защо и те са били прави да не му се доверяват. Насири каза, че в гнева си е признал пред приятели от клетката, че е шпионирал за французите. „Аз ги предупредих. Дадох им двама и четири часова „предупреждение“ преди арестите“, признава той – факт, който никога не е споменал пред ГУВС. Бандата има един ден да се освободи от уликите, макар един от тях да е заловен с пушка в колата на брюкселска улица, докато се опитва да я премести.

ГУВС не знае – или поне не споменаха – за неговото предателство. Затова след арестите взаимоотношенията се подновяват. Но след разтурването на белгийската клетка и с насочените срещу него подозрения Насири и французите стигат до заключението, че прикритието му като агент в Европа е разбито. Той не може повече да работи в безопасност. Странно, признанието, за което Насири казва, че е направил пред своите другари от ВИГ (и сигурно има някакви съмнения относно този негов разказ), или е било пренебрегнато, или по някаква причина не е било широко разпространено. Но в терористичните

кръгове все пак остава въпросът защо той е единственият член на клетката, избегнал арест. Междувременно французите са доволни да се разплатят с него. „Те щяха да бъдат доволни, ако аз просто изчезнех.“ Но Насири иска повече: „Аз дори не бях започнал“. В месеците, които следват, той ще отпътува дори още по-дълбоко в тъмната мрежа на джихадизма.

Както Жил, така и Насири знаят за слуховете, които се носят в кръговете на екстремистите за хора, които изчезват. Говори се, че заминават за обучение в специални лагери в Афганистан. След разгрома на Съветския съюз Афганистан е преминал под контрола на различни бойци муджахидини, които са се превърнали във военачалници. Някои от многото араби, които се присъединяват към муджахидините, така наречените афгански араби, също остават тук. Те се прегрупират и създават лагери в райони, близки до пакистанската граница, където са оперирали по време на войната. Има слухове, че обучават новобранци, за да продължат техния джихад по нови фронтове – в Босна, Кашмир, Алжир, Египет или Чечня. Това, което липсва, е информация от първа ръка, от самите лагери. Никой външен човек не е проникнал там.

Насири и неговият френски водач обсъждат как може да се проникне в афганистанските лагери. По своя стремителен и прибързан маниер Насири предлага да отлети директно в Пакистан, но французите мислят, че това е твърде дръзко. Те смятат, че той трябва да тръгне към Турция и да намери радикален кръг, който да го насочи напред с правилните препоръки. Насири опитва този вариант, но след седмици безполезни пътувания и след като разбива колата си, французите най-накрая приемат неговия план.

През пролетта на 1995 г. той взема полет до Карачи с 15 000 долара в джоба, дадени му от французите.²⁰ Това, което последва, е комбинация от късмет и хитрост. В самолета той среща ортодоксален мюсюлманин, който го насочва към централата на консервативното ислямско движение Таблиги Джамаат в Лахор. Те посрещат радушно всеки млад мюсюлманин, дошъл от широкия свят, включително и Насири. Но той открива, че те изповядват мирна философия, а не насилнически джихадистки идеи. Насири е разочарован. Той не търси проповедници на мира.

Но това, което той още не е осъзнал, е, че в Таблиги Джамаат са проникнали радикали. Когато Насири решава да напусне, разочарован от техните мирни проповеди, един страничен наблюдател, който е там в момента, го спира и му дава препоръки, които са му нужни, за да се придвижи по-нататък в мрежата на екстремистите. Той се насочва към граничния град Пешавар, в началото на прохода Хайбер към Афга-

нистан. Насири ми каза, че там срещнал мъж на име Абу Зубайда, боец, чието име правителството на САЩ по-късно ще класира сред десетте топлидери на Ал Кайда. Абу Зубайда е „пазителят“ на арабските муджахидински лагери, човекът, който решава кой да бъде приет за джихадистко обучение. Някои го наричат „туроператорът“ на Ал Кайда. „Той беше майстор фалшификатор. Правеше документи за самоличност – каза Насири – и беше специалист по това, как да прекара хората от точка А до точка Б, без да ги хванат.“²¹ След 11 септември той е разпитван и подложен на уотърбординг* в един от тайните затвори на ЦРУ, известни като „черните обекти“ (или „черните дупки“)**. Мислейки за срещите си с този човек, Насири си задава въпроса дали Абу Зубайда не е бил аутист в лека форма. (Той беше брилянтен в много неща, но никога не поемаше отговорност за каквото и да е планиране.) Абу Зубайда изпраща Насири през границата към най-важния лагер на движението, Халдин. Друга личност, която по-късно ще бъде обявена от САЩ за най-омразния терористичен лидер, Ибн ал Шейх ал Либи, контролира нещата. Той е сърдечен, но властен и внушителен. „Беше висок мъж, много, много свенлив. Когато ти подаваше ръка, за да те поздрави, не можеше да я почувстваш, беше толкова мека, толкова топла, толкова невероятно бащинска, и когато ти заговореше, ти виждаш тази усмивка, разпростряла се на цялото му лице.“²² Ал Либи е заловен през ноември 2001 г. и по-късно ще бъде разпитван както от ЦРУ, така и от египетската тайна полиция. Накрая е прехвърлен с доста необичайна процедура за предаване на престъпник в Либия на Кадафи, където умира в затвора. Докато Насири е в лагера на Ал Либи, той чува, че финансите се управляват от друг мистериозен „шейх“. Това е Осама бин Ладен, който тогава все още е в Судан.²³

Всичко това се случва невероятно бързо. По-малко от месец след като казва сбогом на Жил в Турция, Насири е настанен в т.нар. „джихад централ“. Лагерът Халдин на Ал Либи е мястото, където новобранците комбинират базова подготовка на военни умения с обучение както в религията, така и в етиката на джихада. И именно там почти всеки известен нов член на Ал Кайда е бил или ще отиде. През 1993 г., в същия лагер, Рамзи Юсеф и други планират първата бомбена атака, която ще се осъществи по-късно през същата година в Световния

---

*Обработване с вода – покриване на лицето с кърпа и постоянно поливане с вода върху нея – бел. прев.

**Така ги нарича Барак Обама. Те се намират в общо осем различни държави, вкл. Афганистан, Литва, Полша и пр. – бел. прев.

търговски център в Манхатън. Мохамед Ата, египетският лидер на похитителите на самолетите от 11 септември, също е обучаван тук.²⁴ Насири е там през лятото и есента на 1995 г. Подготовката се състои от 30 процента обучение с оръжие и 70 процента – по религиозна идеология. Оръжейните тренировки са като дар: „За мен това беше като подарък за момче, което е очаквало нещо от много години и накрая го получава“²⁵.

А обучението беше много повече за класическа партизанска война, отколкото за терористични атаки.

Въпреки тяхната важна роля за организацията, която ще се превърне в Ал Кайда, тези лагери обслужват много по-широка коалиция на джихадистки групировки, намиращи се във война с техните правителства, чеченски бойци, сражаващи се с руската армия, кашмирци, подкрепяни от Пакистан, бореци се с индийската армия или алжирци. Постоянно питаха Ал Либи, каза Насири, за конкретна група в някоя страна. „Той ще спре и ще каже: „Не, ние не сме тук, за да правим разлика между този или онзи. Нашият враг е един и същ: Саддам (Хюсеин в Ирак) или (Хафез) Асад (в Сирия)“. И така, работата на Ибн Шейх е да обучава хората да се сражават с първата мишена на (радикалния ислям), която е тяхното собствено правителство.“²⁶

Когато разговаря със затворниците в Баграм, Афганистан, преди прехвърлянето му в Либия, питат Ал Либи: „Ибн Шейх, ти от Ал Кайда ли си?“. Говори се, че той отвърнал така: „Не, не съм“. Но е казал, че е бил щастлив да бъде арестуван като член на тази групировка. „Аз съм горд, че моите врагове, американците, ме смятат за част от Ал Кайда“.²⁷

В планините на Афганистан Насири постепенно е погълнат от призивите за джихад. „Докато седмиците минаваха – пише той в книгата си, – за мен ставаше все по-трудно да се отделя от моите братя. Костваше ми все повече усилия всяка нощ да си спомням, че аз не съм един от тях. Че аз съм шпионин.“²⁸ Насири обяснява своето объркване в Афганистан така:

Моите две мисии, на шпионин и муджахидин, сега бяха една и съща. Бях изгубил себе си тотално в моята роля. Но точно това трябва да прави всеки шпионин, за да постигне целта си. Никой не може да води двоен живот дълго и да очаква да се измъкне. Аз трябваше да се потопя напълно... Бях ли добър шпионин, защото успях да загубя себе си така напълно в моята роля на муджахидин? Или бях добър муджахидин, който случайно е станал шпионин?²⁹

Разказът на Насири повдига въпроса дали неговата податливост на екстремистката пропаганда (някой може да каже наивност) е била важна предпазна мрежа, каквато например поставят в цирка при изпълняване на опасни акробатични номера. Неговите истински лични убеждения, както изглежда, постоянно се променят. Но би ли могъл разказът му за лагера и за други места да бъде приет като чиста монета? Най-общо, повечето от това, което той казва, е правдоподобно, разкрива дълбоко познаване на същността на лагера и хората, замесени в кръговете на бойците. Някои източници в различни агенции също потвърждават конкретни аспекти на неговия разказ, включително по-късната му работа във Великобритания и Франция. Майкъл Шойър, бивш началник на отдела за Бин Ладен в ЦРУ, каза, че разказът на Насири „пасва много добре на информацията, която ние имахме в класифицираните фондове, по време на 90-те и след това“³⁰.

Но части от разказа му в неговата книга „Отвътре в глобалния джихад“ не звучат истински и изглеждат като думи на писател, нает по поръчка, подобрени за американската публика.

При моите лични срещи с него ме порази фактът, че французите винаги се стремят да поддържат дистанция между себе си и Насири. Макар да са полагали големи усилия да насърчат неговите авантюри и да получават информация за техния резултат, той може би е имал доста по-отдалечени отношения с френското разузнаване, отколкото казва. Те са субсидирали дейностите му и са го разпитвали най-подробно, но със сигурност са имали съществени съмнения относно лоялността му и качествата му на таен агент. Например, ако французите наистина са искали той да шпионира вътре в афганистанските лагери, те щяха да му дадат някаква първоначална подготовка.

Предизвиках Насири с въпроса дали всъщност е живял един вид двойствено съществуване на шпионин джихадист в Афганистан, за което се намеква в книгата му. Може би, подхвърлих аз, той се е вписал с лекота във философията на джихада и е спрял да мисли за себе си като за шпионин?

– Вярно е – призна той. – Аз бях истински.

Насири каза, че за книгата е имало уговорка с издателя, в която той е трябвало да си „затвори очите“ за някои от нещата, които са написани. Той се е борил много, за да направи така, че книгата да отрази неговата лична радикална перспектива, а именно: макар той да смята, че GIA е атакувала несправедливо цивилни граждани, оправдава бомбената атака на египетското посолство в Исламабад, която се е случила по времето на неговия престой в лагера. Атаките по руснаци в Чечня са достойни за похвала. Той призна, че реалната му цел на отиването в

лагера – на което французите неохотно са помогнали – е била да бъде изпратен на мисия в Чечня. „Аз наистина исках да отида там и да убивам руснаци. Не цивилни, а войници, такива, които убиват мюсюлмани“, каза той. Едва когато Ибн ал Шейх ал Либи настоял той да се върне в Европа, другата страна на мисията му, шпионирането за французите, се завърнала. С други думи, макар да се е прибрал и да е доставил информацията си, ако обстоятелствата са били различни, възможно е било никога да не се върне.

Когато се срещнах с Насири, беше очевидно, че почти по шизофреничен начин той напълно приема както догмата на джихада, така и да работи за някого от неговите врагове. В лагерите е извървял дългия път на попрището на боеца екстремист. Дори се предлага за доброволец за обезвреждане на самоделна бомба, която не успяла да избухне. Попитали са неговата група: „Кой иска да стане шахид (мъченик)?“. Само Насири вдигнал ръка и отишъл да разгледва устройството. Този вид отдаденост му дава доверието, от което един внедрен агент се нуждае, за да оцелее. Но както той каза: „Направих го, защото вярвам в исляма“. Това означава, че той няма какво да крие. „Бях искрен. Не лъжех. Не си измислях. И знаете ли защо? Това е най-добрият начин да стигнеш, докъдето искаш в живота, защото дори и да ти отрежат ръцете или носа, ти все пак просто ще кажеш истината.“

Тук се съдържа ценен урок за шпионското изкуство. Смята се, че успешният резидент трябва да има способността да влезе в ума на врага. Но ако се приближиш твърде близо до разделителната линия между приятел и враг и започнеш да мислиш като твоя опонент, рискуваш да се подхлъзнеш. Това донякъде обяснява защо разузнавателните агенции съдържат такава „заплаха отвътре, от вътрешни хора“. От Ким Филби до Едуард Сноудън най-големите предателства идват отвътре от агенциите, създадени да предотвратяват предателството, което им придава такава голяма роля в защитата на държавата.

Както го каза Насири, опитите да се вербуват шпиони в ислямистки организации изискват искрен подход. Евтини тактики като предлагане на пари са обречени на провал. „Защото онези хора в лагерите, онези хора в групировките, те винаги разбират кой е истински привлечен от живота, който водят.“ Единственият ефективен начин да се проникне в организации като Ал Кайда, каза той, е да развиеш мюсюлманин, истински мюсюлманин, сто процента мюсюлманин, и да го пратиш да шпионира мюсюлманите. Но – заяви той – има 99 процента възможност това да има обратен ефект и агентът да се върне и да те убие.

„Когато се върне, ако изобщо се върне, той може да те взриви.“ Насири се разсмя, като каза това, макар да твърдеше, че не се шегува.

Може да беше закоравял с годините, но от срещата ми с него стана очевидно, че той сигурно винаги е бил невероятно твърдоглав. В Халдин той е единият от малцината, които оспорват заповедите на „шейха“ на лагера Ал Либи. Такава позиция може и да го е предпазила от разкритие и подозрения. Но както призна, той е бил също така непримирим и с водачите си в западното разузнаване. Те напразно опитват да го контролират и той ги смята за последователно непочтени.

През зимата, в края на 1995 г. и началото на 1996 г., Насири се премества, отново през Пешавар, към втори, по-специализиран лагер. Това е Дарунта, на пътя от прохода Хайбер до Кабул, близо до източния афганистански град Джалалабад. Лагерът е под контрола на афганистанската муджахидинска групировка, Хизби Ислями, но част от него е запазена за обучение на бойци под властта на Ал Либи. Това повече прилича на терористичен лагер в сравнение с Халдин. Вместо да използват доставената военна техника, обучаваните се учат как да правят и да детонират експлозиви. По това време ръководството на лагера решава какво да прави с Насири. Той все още се надява да отиде в Чечня, но Ал Либи му казва, че мисията му е да се върне в Европа и да се установи там.³¹ Не е важно точно къде, но той трябва да създаде своя клетка и после да набележи мишени, които „братята“ могат да използват за бъдещи покушения.

Насири се връща в Европа през май 1996 г. тъкмо когато Осамата бин Ладен взема чартърен самолет от Судан до Афганистан и отива там, за да оглави джихадисткото движение.

До атаките на 11 септември агенти като Насири, които са се инфилтрирали в Ал Кайда, все още са рядкост. Липсата на усилия на западните разузнавателни агенции се дължат не само на опасностите и трудностите, но и на орязаните им бюджети след края на Студената война, както и на нещо, което ще стане известно като „измиване на ръцете“, отървяване от дискредитирани източници (например тези, които имат в биографията си регистрирано нарушаване на човешките права). Бивши офицери от ЦРУ и СРС съвсем обосновано твърдят, че кампаниите на разузнаването, извършвано от хора, тогава са в най-ниска точка. Британците са орязали бюджета за такива операции почти с толкова, с колкото и американците, както потвърждават бивши офицери от СРС.

Но главната причина да има толкова малки усилия да се вербуват шпиони сред екстремистките сунитски ислямисти се корени във факта, че мнозина на Запад не успяват да схванат мащаба на задаващата се заплаха. Докато агенциите не осъзнаят истинските размери на опасността, подобни трудни за контролиране агенти като Насири рядко ще бъдат приемани като нещо, което си струва труда. Във Франция, където доста граждани загиват в множество атаки в Париж през 1996 г., имат по-добра представа за риска. И те се отнасят с много голяма критичност към британците например, затова че почти преднамерено са си затваряли очите за активната роля на екстремисти, живеещи сред тях и активно планиращи тероризъм. Служители на МИ-5 по-късно ще признаят този провал.

След като се завръща от Афганистан, Насири отново влиза в контакт с французите. Той се чувства реабилитиран. „Бях на върха на света. Никои не бе повярвал в мен; никои не мислеше, че аз имам да предложа нещо. От Главното управление на външната сигурност (ГУВнС) някога бяха готови да ме хвърлят в затвора и да си измият ръцете от мен. После се опитаха да ме подкупят, за да изчезна. Но сега аз бях тук, току-що завърнал се от афганистански тренировъчни лагери с огромен склад информация. Този път те нямаше да се опитат да се отърват от мен. Сега те се нуждаеха от мен.“⁴³²

Той си спомня, че ГУВнС реагират със смесица от радост, че е жив, недоверие за нещата, които е правил, и най-вече несигурност относно това, какво да правят с него от тук нататък. Те го разпитват много подробно в хотел в Истанбул, но изглежда, слабо се интересуват от нивото на детайли, което той може да предложи за локацията и разположението на тези лагери, за тренировъчните програми и личностите, които идват и си отиват. Макар голяма част от разказа му да не може да бъде потвърдена от независими източници, описанията му на лагерите съответстват на това, което други разузнавачи и посетители там по-късно ще посочат.

Накрая Насири се установява в Лондон, където ВИГ се е прегрупирала, а французите са решили, че той трябва да бъде ръководен съвместно с британците. Но той не се спогажда и с водача си от МИ-5 „Даниел“, тъй като не го харесва в нито едно отношение. „Отвращавах ме начинът, по който мята куфарчето си, отвращавах ме начинът, по който говореше, отвращавах ме начинът, по който казва, че той „ще ме води“, сякаш бях цирково животно.“⁴³³

Но независимо дали го харесва, или не, Насири поставя пред МИ-5 нова дилема. Ал Либи го е изпратил отчасти и да набира средства, което означава да изпраща пари в лагера. Отначало французите и бри-

танците отказват да му дават суми в брой, които всъщност ще финансират терористичното обучение, но в три случая те се съгласяват.

Насири чува за проповедник, базиран в джамията в младежкия център „Четири пера“, близо до Бейкър Стрийт в Лондон. Той е известен като Абу Катада, палестинец с йорданско поданство, чието истинско име е Омар Махуд Осман и който по-късно ще бъде наречен, и с право, посланикът на Бин Ладен в Европа. Той е един от ключовите клерикали, които придават жизненоважната научна обосновка на действията на Бин Ладен. Насири го определя като най-непреодолимата заплаха в града. Казва също и че е предавал съобщения между Абу Катада в Лондон и Абу Зубайда и Ал Либи в Пакистан.

По това време обаче британското разузнаване няма почти никаква възможност да идентифицира истински действащи екстремисти като Абу Катада, според Насири. Те са по-заинтересовани от далеч по-малко влиятелни проповедници като Абу Хамза в джамията във Финсбъри Парк (египтянин, чието истинско име е Мустафа Кемал Мустафа). Въпреки предишното си обучение в Афганистан Абу Хамза е само мъничко повече от мошенически демагог агитатор. Той има твърде слаба – или никаква – връзка с консервативното ядро на джихадистката мрежа. Насири знае кой го е тренирал и е разбрал – обратното на това, което Абу Хамза твърди в речите си, – че е загубил ръката си не в битка, а в инцидент, докато е правил бомба. В следващите години влиянието на Абу Хамза сред младите радикали расте. Той е екстрадиран през 2012 г. в Съединените щати по обвинения в тероризъм и е обявен за виновен през 2014 г.

Насири така и не разбира защо от МИ-5 му казват да свали фокуса си от Абу Катада. (По време на писането на тази книга и след правна битка, проточила се с години, Абу Катада тъкмо бе депортиран от Великобритания до Йордания, където бе оправдан по първоначалните обвинения, но бе подведен под отговорност за други.) Междувременно френските свръзки на Насири, с които той се среща и в Лондон, все още се фокусират върху откриването на лагерите, където се обучават алжирци, и не проявяват почти никакъв интерес към пошироката заплаха от ислямистите. Има базисна липса на доверие, основана на убеждението, че Насири все още е несигурен къде лежи неговата лоялност. „Аз мисля, че те се бояха от мен и от това, какво бих могъл да направя. Те ме следяха навсякъде.“ Разривът изглежда неизбежен.

След като прекъсва отношенията си с МИ-5, за Насири става ясно, че трябва да напусне страната, по-конкретно, след като отказва да сътрудничи след атаките срещу посолства от страна на Ал Кайда през

1998 г.* На този ден, след като му е писнало от следене и наблюдение, той изважда батерията на мобилния си телефон и го оставя в апартамента си. „Разкарах ги и те вече не знаеха къде съм. Бяха откачили, наложи им се да позвънят на бъдещата ми съпруга и да ѝ кажат: „Моля, моля, къде е той?“. Позвъниха ѝ и казаха: „Къде е той?“, а аз просто бях в Лондон.“

След като се връща в Северна Африка, Насири се съгласява да се прехвърли и да помага на германското разузнаване в борбата с ислямистите на тяхна територия. Но и с германците също губи търпение. Той така и не получава нова самоличност и протекцията, на която се е надявал. „Чувствах, че рискувам живота си за нищо. За абсолютно нищо“, каза ми той.

В годините след шпионските мисии на Насири „афганистанските араби“ стават по-известни и името, което приемат, Ал Кайда, става познато на целия свят. Свързани с Ал Кайда групи атакуват сгради на САЩ в Йемен, Сомалия, Кения и Танзания. Има и последващи атаки и такива, които само са планирани, в САЩ и Йордания, по време на празнуването на хилядолетието.

Само една малка група хора, вътре или вън от тайните служби, напълно разбира заплата, която представлява Ал Кайда. И ЦРУ, разработвайки талибански фракции, наистина прави някакви опити да даде старт на програма за инфилтриране сред джихадистите. И все пак, когато идва ударът на 11 септември 2001 г., САЩ и Великобритания нямат и един-единствен шпионин вътре в Ал Кайда. Това е критична слабост.

Както заключава официалното разследване на САЩ за атаките на 11 септември, имало е „липса на надежден и осведомен човек като източник“ вътре в Ал Кайда. „Преди 11 септември 2001 г. разузнавателната общност не развиваше ефективно и не използваше човешкия фактор, за да проникне във вътрешните кръгове на Ал Кайда.“³⁵ Майкъл Шойър – един от тези, които удариха камбаната на тревогата в ЦРУ – заяви: „Причината да не успеем да предотвратим 11 септември е проста: нито ЦРУ, нито нашите съюзници в разузнаването, в Запада или в мюсюлманските страни имаха шпионин или информатор вътре в командната структура на Ал Кайда“.

Наблюдавайки обхвата на атаките в Германия, Насири чувства, че се поболява. Той се чуди дали, ако хората са го послушали и властите

---

*В Кения и Танзания – бел. прев.

са държали под око онези, които са заминавали за обучение в афганистанските лагери, биха могли да ги предотвратят. „Опитах се да ги накарам да разберат причината, по която всички онези момчета отиваха в Афганистан и се обучаваха, и бяха готови да умрат за каузата – не за майка си или за сина си, а заради унижението на исляма и мюсюлманите.“⁴³⁶

Насири си има своите слабости като агент и на моменти изглежда опасно несигурен в лоялността си. Както предупреждава самият той, някой, способен да мисли като радикал и да живее сред радикали в продължение на много месеци, лесно може да бъде привлечен в техните редици. Но тези проблеми с лоялността винаги съществуват в шпионския бизнес особено при дълговременното внедряване. Неговата история показва, че не намирането на път в такива групи е толкова трудно, а по-скоро, че е имало твърде малко сериозни опити да се прави. И това идва от нежеланието да се слуша, от базовата липса на интерес или загриженост по онова време от страна на тайните служби (и от политиките, които ги ръководят) относно движението, което се сформира далеч зад границите. И дори и ако от някой друг, по-отстъпчив, сервилен и разсъдлив индивид бе излязъл по-добър агент, Насири е доказал, че може да се проникне в афганистанските лагери.

Ще има огромни предизвикателства и ще има нужда от нови шпионски техники и от нови специалисти в западните агенции, за да се постигне успех. „Ние все още сме като залепнали към подхода от Студената война – каза Шойър в интервю в един вестник дванайсет години след рискованата авантюра на Насири. – Имаме много по-трудна мишена от Съветите. Тези хора са истински вярвачи. Те живеят според техните вярвания, не в скута на лука.“⁴³⁷ С други думи, подкупите няма да ги мотивират да шпионират. Но нито една от тези трудности не е непреодолима и разузнавателните служби получават причина да се адаптират.

Но макар белгийците, французите и британците да се тревожат от атаките в своите държави, те почти никак не се интересуват от международното движение, което обединява силите си. Както Насири обясни, съветската война бе вдъхновила „мита за мъждахидина“ и това, съчетано с кипящия гняв на арабската улица и новите екстремистки идеи, обедини в една коалиция радикалите, които щяха да създадат ужасна заплаха. В западните служби за сигурност почти никой не се интересува от това, което се случва в далечния Афганистан; малко служители се тревожат за алиенацията на младежите в Близкия изток и дори не си дават труд да изучават арабски, а още по-малко се опитват да научат нещо за мощните религиозни движения, които се развихрят там. Зато-

ва и не е чудно, че разузнавателните служби нямат какво да покажат, когато катастрофата се разразява.³⁸ Насири може и да не е имал всички духовни качества или нужната лоялност, за да бъде добър шпионин или да убеди Запада да вземе на сериозно сунитските радикали, но неговата история илюстрира не само, че се нуждаем от шпиони в отдалечени места, а и че е възможно да се поставят там. Това е проблемът на кокошката и яйцето, кое е първо и кое е второ: освен ако нямаш някого в лагера да оценява какво се случва и какви заплахи се задават, е малко вероятно да убедиш някого да изпрати шпионин там. Ето затова добрата шпионска работа върви в тандем с добрия анализ, защото някой се нуждае от съвет къде да погледне.

Успешното шпиониране следователно се обуславя от шпионските разузнавателни техники, ресурсите и качествата на вербуваните, а също и от контролния апарат. То изисква такава концентрация на усилия, че освен ако това не се направи реален приоритет, едва ли ще има резултати. Такъв бе случаят с Ал Кайда преди атаките от 11 септември.

Но има и един обратен проблем. Когато темата получава прекалено голям приоритет и правителството иска да види резултати прекалено бързо, последствията са еднакво катастрофални. Без огромна загриженост и професионализъм има склонност към преувеличаване, дори за измислици, и шпионската игра може да се дискредитира. Именно това се случи при подготовката и мотивацията на иракската война от 2003 г., което показва, че именно самият персонален, човешки, субективен начин, по който се шпионира, може да се обърне в лъжа.